

Marta Krejan Čokl

Dolga pot do Everesta

Pogovor z Andrejem Gradišnikom

O najvišji gori sveta imamo različne predstave, ki pa se tudi spreminjajo. Od romantične, ko prebiramo zgodbe starih alpinistov, do odbijajoče, ko vidimo sodobne fotografije množic, ki se gnetejo pod Hillaryjevo stopnjo. Koroškemu alpinistu Andreju Gradišniku je romantično misel na Everest, ki se mu je usidrala v zavest pred petdesetimi leti, prekril prah nekakšnega kolektivnega (alpinističnega) predsodka, da "zbiranje" osemtisočakov ni alpinizem, vzpon na Everest pa je predvsem čakanje v neskončni vrsti. Vsekakor so bile razlog za nabiranje prahu tudi druge prioritete – družina in kariera. A vendar ... 17. maja 2023 je Andrej stopil na streho sveta.

prikazuje vrste na Lotsejevem pobočju in zastoje pod Hillaryjevo stopnjo. Danes na Everest po normalni smeri praktično ne moreš več brez pomoči lokalnih agencij in ne glede na to, kako se vzpona lotiš, je dejstvo, da imaš na doseg roke fiksno vrv in višinske tabore, kjer so šotori in zaloge kisikovih jeklenk, po čemer lahko posežeš v primeru smrtne nevarnosti. To pa zmanjšuje tveganje in spreminja pojem pustolovščine, kakršno poznamo iz primarnega alpinizma in številnih manj obleganih gora. A vendarle se je, ko sem premleval, kaj sem si v življenju želel in tega nisem uresničil, ponovno pojavil Everest. Zato sem se odločil, da vzamem v zakup sistem, ki tam velja danes, in znotraj tega najdem možnosti za kar se da čisti vzpon. To mi je le deloma uspelo. Večina "klientov" želi minimizirati izpostavljenost v zloglasnem Ledenem slapu, zato naredi le eno aklimatizacijsko kroženje na gori ter se nato na počitek nameni niže (najpogosteje s helikopterjem). V bazni tabor se vrnejo ob napovedi "vremenskega okna", ko se proti vrhu podajo s pomočjo dodatnega kisika, ki ga začno uporabljati na taboru tri ali celo dve. Tudi šerpe uporabljajo dodatni kisik od tabora tri naprej. Letos je bil ta postavljen na višini približno 7100 metrov. Sam sem načrtoval tri aklimatizacijska kroženja in poskus vzpona na vrh brez pomoči dodatnega kisika, a načrt se ni v celoti uresničil.

Zakaj si šel sam? Zakaj se nisi pridružil kateri drugi odpravi?

Vsekakor sem si želel primerno družbo, s katero bi lahko načrtoval, se pripravljaj in šel na Everest. A za tovrsten cilj, ki je med drugim tudi finančno velik zalogaj, je težko zbrati skupino. Nekaj upanja je zasijalo lani jeseni, ko sem se z ekipo pod vodstvom Tomaža Jakofčiča podal na Manaslu. Če bi bila odprava uspešna, bi se precej verjetno del ekipe letos podal proti Everestu. A slabo vreme in "odpihnjena" oprema na taboru tri so nam lani prekrizali načrte ... Letos bom dopolnil že šestdeset let in zdelo se mi je, da nima smisla več čakati, zato sem se odločil, da pojdem sam.

*Andrej med aklimatizacijo pod Everestom
Arhiv Andreja Gradišnika*

Andrej, iskrene čestitke! Dovolj mi biti neposredna. V čem se tvoj vzpon razlikuje od klasičnih komercialnih vzponov na Everest?

Hvala lepa za čestitke in tvojo udeležbo na sprejemu na Brniku. Ko sem se pri petih letih povzpela na najvišji vrh Slovenije, se mi je to zdelo strašno imenitno, in ko sem v četrtem razredu osnovne šole spoznal najvišji vrh sveta, sem si sebe že kar predstavljal tudi na njem. Od takrat me Everest spremlja ves čas in verjetno ga bi obiskal že pred leti, če me ne bi odvrčale komercializacija vzponov in poznane fotografije, ki

Vzpon na Everest po normalni smeri ni mogoč brez posredovanja agencije. Če bi lahko vse organiziral sam, kaj bi naredil drugače? V kolikšni meri si se lahko odločal sam?

Želel sem si, da bi na Everest stopil na način, kot sem stopil na Broad Peak leta 2012. Takrat sem si vrh delil s prijatelji iz Koroške, na gori smo delali sami, brez pomoči šerp, nismo uporabljali dodatnega kisika, od tabora tri na višini 7000 metrov do vrha ni bilo fiksnih vrvi ... Pa tudi sicer sta bila dostop do baznega tabora in življenje pod goro mnogo bolj prvinska in neizumetničena. Žal pa se menda tudi v Karakorumu že pojavlja komercializacija, še posebno na K2, kamor jo prenašajo nepalske agencije.

Čeprav sem se z agencijo dogovoril, da bom lahko na gori delal po svojem programu, sem bil nato ujet v sistem, ki je prilagojen komercialnim vzponom. Naj omenim le to, da sem na začetku bil v bazi kar devet dni, saj smo morali počakati, da je bil tabor v celoti postavljen in opravljen obred *puja* (lamova posvetitev baze). Šele potem so šerpe – in tudi mi – lahko začeli delo na gori. Tako sem izgubil eno aklimatizacijsko kroženje.

Če je bil vzpon na Broad Peak čisti himalajzem, kaj je bil Everest v primerjavi z njim?

Odprava na Broad Peak je bila zame predvsem sanjsko doživetje v vseh pogledih. Kljub čistem pristopu seveda tudi vzpon po normalki na Broad Peak

ni bil himalajski presežek. A vendar je bil pomembna zgodba za koroški alpinizem.

Pot na Everest je bila v mnogo pogledih pravo nasprotje odprave na Broad Peak. To je sistem sodobnega osvajanja osemtisočakov, ki omogoča zaslužek državi, lokalnemu prebivalstvu, odpira dostopnost tem goram, omogoča lov za rekordi, ki so zanimivi za medije ... Velika večina sodelujočih je s takim sistemom zelo zadovoljna. Ne pa tudi alpinistični romantiki, ki smo seveda v manjšini.

Na odpravi si srečal ogromno ljudi, ki so šli ali želeli priti na Everest. Kakšen tip ljudi gre na Everest? Koliko žensk si srečal?

Po svoje je bilo spoznavanje ljudi, ki se namenijo na Everest, zelo zanimiv del bivanja v baznem taboru. Večinoma gre za zanimive življenjske zgodbe ljudi, naklonjenih pustolovščinam. Med njimi je zelo veliko takih, ki niso alpinisti. Pogosto gre za vzdržljivostne športnike, ki se odločijo, da bodo svojo telesno pripravljenost unovčili za vzpon na vrh sveta. Dve do tri leta namenijo pridobivanju gorniških izkušenj (Andi, Aconcagua ...) in že so v baznem taboru pod Everestom. Pogosto imajo v mislih posamezne rekorde, sploh če prihajajo iz držav, ki nimajo toliko himalajske tradicije, in so krepko podprti z lokalnimi pokrovitelji. Manj kot sem pričakoval, pa sem srečal ljudi, ki imajo veliko denarja in mislijo, da lahko tudi vzpon na vrh kupiš. Večina takih ne pride prav visoko.

16. 5. 2023 – proti vrhu
Arhiv Andreja
Gradišnika

*V Ledenem slapu
Arhiv Andreja
Gradišnika*

Žensk vseh starosti je bilo zelo veliko. Če bi sodil po naši jedilnici, kjer se nas je srečevalo med dvajset in trideset, bi rekel, da je žensk štirideset odstotkov. Še bolj kot moški so usmerjene v rekorde (prva ženska na vrhu v državi, najstarejša, najmlajša, najhitrejša ...). Verjetno tudi zato, ker so v marsikateri državi prestoli med moško konkurenco že zasedeni, med žensko pa so še prosti. Seveda se najdejo tudi pravi himalajci. Z nami je bil tudi poznani Madžar Suhajda Szilard, ki se je povzpел na Lotse, K2 in Broad Peak brez pomoči šerp in dodatnega kisika. Žal pa je letos pri poskusu vzpona na Everest na tak način ostal pogrešan tik pod vrhom (pod Hillaryjevo stopnjo).

Kako so nate vplivali trenutki, ko si moral mimo trupel plezalcev, ki so za zmeraj ostali na gori?

Med vzpenjanjem sem bil zelo osredotočen na vzpon, praktično ni bilo prostora za nobene negativne misli, pomisleke in podobno. Po vrnitvi v bazo in pozneje pa so me precej potrlle informacije o številu mrtvih in pogrešanih na gori v letošnjem "vremenskem oknu". Toliko bolj, ker sta med njimi bila dva iz naše jedilnice, s katerima sem se družil mesec dni in sta mi bila zelo simpatična. Takrat sem se zavedel, da je kljub komercializaciji Everesta in s tem zmanjševanju pomena vzpona na vrh zaradi ekstremne višine lahko Everest usoden za prav vsakega obiskovalca.

Ali je vzpon na Everest res predvsem čakanje v neskončni vrsti? Kako se je gneči mogoče izogniti?

Sam nisem doživel čakanja v vrsti. Deloma zato, ker sem predvsem v Ledenem slapu in na Lotsejevem pobočju počasnejše prehiteval. Če si le dovolj močan in se upaš odpeti s fiksne vrvi ter se povzpeli mimo počasnejših, lahko prehitevaš povsod. Pri samem vzponu na vrh nisem naletel na zastoj, kjer bi bilo treba stati in čakati. Sva pa s šerpo večkrat dohitela počasnejše, kar mi je do neke mere celo odgovarjalo, saj sva upočasnila svoj tempo in prehitevala na kakšnem manj strmih mestu.

Čeprav je bilo letos izdanih rekordno veliko dovoljenj za vrh, je bila množica na poti proti vrhu še znosna verjetno tudi zato, ker je bilo "vremensko okno" za vzpone na vrh razmeroma dolgo.

Tisti, ki te poznajo, vedo, da se na vsak vzpon, na videz še tako preprost, pripraviš zelo sistematično in ničesar ne prepuščaš naključju. Fizično in psihično si bil izredno dobro pripravljen, kazalo je, da te nič ne more presenetiti, a vendar so se malo pod vrhom začele težave. Kaj se je zgodilo?

Res sem se tudi za Everest resno pripravljal in pri tem užival. Zelo rad imam izzive, in ko se katerega lotim, me v celoti prevzame. Skupaj z mano v projekt "pade" tudi moja bližnja okolica. Še posebno žena Katja, ki

poskrbi za celostno podobo, administrativne in organizacijske zadeve. Seveda je cilju prilagojen tudi družinski dopust. Za vzpon na vrh sem pripravil dva scenarija, pri čemer sem se osredotočil predvsem na poskus vzpona brez pomoči dodatnega kisika. Vzpon s pomočjo dodatnega kisika pa sem nekako jemal kot možnost, ki vse skupaj olajša. In ravno uporaba maske je povzročila težave, ki so se v večji meri pojavile med sestopom. Masko ni tesnila, najverjetneje mi je bila prevelika, kar me je motilo in sem si jo ves čas popravljal, tako da me je ožulila do krvi. Ko se je zdanilo in je posijalo sonce, pa so mi zamrzovala sončna očala. Rezervnim smučarskim očalom je odletela zaponka, ki drži gumijasti naglavni trak ... Nekaj časa sem hodil brez očal in staknil sem delno snežno slepoto.

Zakaj si se kljub drugačnim načrtom odločil za dodatni kisik?

Prvotno sem načrtoval tri aklimatizacijska kroženja, v katerih bi vsaj enkrat prespal na taboru tri, 7100 m, in bi se dotaknil višine 7900 metrov (pod taborom štiri), opravil pa sem le dve aklimatizacijski turi, se prvič dotaknil višine 7100 metrov in drugič 7300, štirikrat sem prespal na taboru dve na višini 6500 metrov. Že pred končnim naskokom proti vrhu sem ocenil, da najverjetneje nisem dovolj aklimatiziran, a sem končno odločitev o uporabi dodatnega kisika vseeno sprejel šele na taboru štiri približno 8000 metrov visoko. Do tabora štiri sem med vzponom in sestopom plezal brez njega.

Kako si vedel, da gre za snežno slepoto?

S snežno slepoto soplezalca sem imel nekaj izkušenj z odprave v Tjanšan (v študentskih letih). Pa tudi sicer sta pekoča bolečina v očeh in zamegljen vid zelo izrazita kazalnika snežne slepote. Ob prvih znakih, na vrhu, sem vedel, da moram pohiteti s sestopom, saj se bo stanje verjetno poslabšalo. Težave z vidom sem takoj omenil tudi šerpi.

Kako se je odzval?

Šerpa, ki mi je v času vzpona ves čas sledil na določeni razdalji in mi ni vsiljeval svoje pomoči, je bil od tega trenutka bliže za mano, v pripravljenosti, da mi pomaga, če bi to bilo treba.

Sestopila sta zelo hitro, ampak verjetno ni bilo preprosto. Kako je potekal sestop?

Sestopati sva začela hitro in predvsem brez postankov, nisva pa sestopala hitro, saj je bil moj korak bolj negotov. V veliko pomoč mi je bila seveda fiksna vrv, ki sem ji sledil, in se je oklepal precej bolj kot med vzponom. Na mestih, kjer smo se spuščali po vrvi, pa mi je šerpa, kadar je bila fiksna vrv napeta, pomagal, da sva jo toliko sprostila, da sem jo lahko vpel v osmico. Pri vrvnih manevrih sem občasno snel debele rokavice in zato sem dobil tudi rahle omrzline, kar pa sem opazil pozneje.

Čeprav je bilo stanje resno, nisi dobil pomoči. Zakaj?

Tam seveda ni reševalnih ekip, ki bi jih poklical, če imaš težave. Če je nujno, se običajno organizira-

Andrej Gradišnik na vrhu sveta, 17. 5. 2023 Arhiv Andreja Gradišnika

Andrej Gradišnik,

član AK Ravne na Koroškem in Koroškega alpinističnega kluba, hodi v hribe, odkar je shodil. S petimi leti je stal na Triglavu in že v najstniških letih postal alpinistični inštruktor. Preplezal je številne zahtevne smeri pri nas in v tujini. V Grandes Jorasses je preplezal Walkerjev steber in opravil zimsko ponovitev Mrtvaškega prta. v Dolomitih je v mladih letih preplezal smer Philipp-Flamm v Civetti in nekoliko pozneje Hasse-Brandler v Veliki Cini. Prvenstvene smeri ima v steni Illampuja in v Condoririju v Boliviji ter v gorah Tjanšan v srednji Aziji. Bil je na sedemtisočaku Satopanth v Garwalski Himalaji. Bil je član jugoslovanske odprave na Gangapurno (na vrh sta po prvenstveni Jugoslovanski smeri splezala Rok Kolar in Stanko Mihev). Približno dve desetletji se je posvečal predvsem družini in karieri, potem pa naenkrat začel presenečati s plezanjem v zahtevnih – tudi prvenstvenih – smereh, običajno v navezi z Gregom Lačnom. Med drugim sta preplezala skoraj tisočmetrsko smer Pe-restroika Crack, ocenjeno z -IX, v Kirgiziji, in t. i. trad smer Mate, Porro y Todo la Demas v Fitz Royu v Patagoniji.

Andrej je najstarejši Slovenec, ki je do zdaj splezal na Everest (oktobra bo dopolnil šestdeset let), najmlajši, ravno tako Korošec, je Matej Flis, ki se je nanj povzpел pri dvaindvajsetih letih.

Andrej Gradišnik je bil dolga leta direktor največjega koroškega podjetja. Za izredne gospodarske dosežke je dobil nagrado Gospodarske zbornice Slovenije, nagrado ambasador znanj, ki jo podeljuje Life learning academia, in še vrsto drugih priznanj.

Slika z visečega mostu v spomin na Franca Oderlapa
Arhiv Andreja Gradišnika

jo šerpe in pomagajo tistemu, ki je v težavah. Sam nisem imel občutka, da bi potreboval pomoč. Tudi na taboru štiri sem ponujeno jeklenko s kisikom za sestop do tabora tri zavrnil.

Okreval si zelo hitro. Na letališču v Ljubljani je bilo ob vrnitvi videti samo tvoj širok nasmeh. Kakšne poškodbe si imel in kako dolgo je v resnici trajalo okrevanje?

Prijatelj, alpinist in kirurg dr. Jurij Gorjanc me je ves čas na daljavo spremljal in skupaj z mojo ženo Katjo poskrbel, da sem se domov vrnil prej, kot sem načrtoval, in da me je v kliničnem centru v Ljubljani pričakala najboljša možna strokovna oskrba. Snežna slepota je izzvenela v nekaj dneh. Kapljice za oči in temna očala so hitro pomagali. Omrzline na dveh prstih desne roke se pa tudi dobro celijo.

Gore dajejo in jemljejo. Tebi so vzele nekaj dobrih prijateljev, ki – pa naj zveni še tako klišejsko – te na poseben način v gorah ves čas spremljajo.

Žalostni del mojega alpinističnega udejstvovanja so nesreče, ki so odnesle življenja alpinistom, ki sem jih spremljal so bili moji vzorniki, sem jih poznal, z njimi plezal in so bili moji prijatelji. Vsak izmed njih je v moji podzavesti dobil svoj prostor in ob določenih trenutkih se pojavi v mojih mislih. Na poti do baznega

tabora pod Everestom sem ves čas iskal viseči most, na katerem je nastala poznana slika Franca Oderlapa z zmagovito dvignjenimi rokami. Prav tam sem se želel fotografirati tudi sam. Spremljal me je moj prijatelj za vedno, Grega Lačen, ki mu je Everest vzel prste na nogah, a je kljub temu bil mojster plezanja po ploščah. Ob večerih v jedilnici pa sem vsakemu, ki me je želel poslušati, razlagal, da je naš Davo Karničar prvi smučal z Everesta.

Kaj ti je dal Everest?

Izpolnil sem željo, visok cilj, ki me je vse življenje spremljal v moji podzavesti in sem ga zavestno zaradi predsodkov zavračal. Pomirjen sem v zavedanju, da se ne bo ponavljala dilema, kaj mi je storiti. Moj gorniški del jaza je zadovoljen, saj sem stopil na vrh sveta.

Ali ti je tudi kaj vzel?

Dva simpatična somišljenika, ki sem ju spoznal v baznem taboru.

O odpravi na Broad Peak si napisal knjigo. Boš tudi svojo zgodbo z Everesta na ta način delil z javnostjo?

Ne. Če bo kdaj nastala knjiga, ki bo predstavila mojo celotno gorniško pot, pa bo seveda tudi Everest dobil svoje mesto.

Vedno, ko nekdo nekam gre, ga doma nekdo čaka. To sploh pri takih vzponih, kot jih imaš ti, ni lahko. Se tega ljudje navadijo ali je vedno težje?

Mislím, da se tega nikoli v celoti ne navadiš. V primeru naše družine bi rekel, da je vedno težje. Žena Katja je dolga leta brezpogojno verjela vame in bila prepričana, da se meni preprosto ne more nič zgoditi. Po nesreči Grega Lačnega, s katerim sva bila čvrsta naveza in je bil simbol moči, pa se je podoba "neumrljivosti izbrancev" podrla. Tudi sin Nik in hči Tina, ki sta danes odrasli osebi, zdaj drugače dojemata moje vzpone.

Ko si bil zaradi pregledov po prihodu domov še v Ljubljani v UKC, si nekajkrat ponovil, da komaj čakaš, da se vrneš domov, na Koroško. Očitno ti ta skriti kotiček zemlje pomeni največ, čeprav si prepotoval velik del sveta. Zakaj?

Res je. Na Koroškem je moj dom, so moji domači, prijatelji in naši hribi. Tu se najbolje počutim. Ko so mi v preteklosti nekajkrat ponujali zelo dobro plačano delovno mesto v tujini in Ljubljani, sem to vedno gladko zavrnil, ker bi se moral preseliti.

Praviš, da "ko si nekaj vtepeš v glavo", to tudi izpeješ. Ali mogoče že kuješ nove načrte?

Ne. Sem v fazi podoživljanja Everesta. Hkrati pa smo tudi tik pred zaključkom še enega velikega projekta, ki me je tako ali drugače spremljal vsaj petnajst let. Takrat je namreč Grega prišel na plano z idejo, da na Koroškem potrebujemo plezalni center. Skupaj z investitorjem Občino Prevalje z našo družbo Vertikala-X gradimo sodobni plezalni center, ki bo začel obratovati letos jeseni in ga bomo upravljali člani Koroškega alpinističnega kluba. ○